

En borgmester ser tilbage

Af Niels Peter Kaastrup Hansen, Bedsted

Jeg så dagens lys mellem de to verdenskrige, nærmere bestemt i 1937 og voksede op på en gård i Ørum Sogn, som mine forældre havde købt i 1929. Det var samme år som børskrakket på Wall Street og den internationale økonomiske krise, der de efterfølgende år trak sine tragiske spor også i Danmark. Det prægede for altid mine forældre. Det var dog ikke noget, jeg som barn bed mærke i. Nej, det første jeg husker, var krigens tid.

I mit hjem led vi, i modsætning til så mange millioner mennesker, ingen nød, tværtimod var det en tid, hvor afsætningen var nem, priserne (forstod jeg mange år senere på min far) var gode, og udgifterne var små. I det daglige var det indtil krigens sidste år rationeringssystemet, der gjorde størst indtryk. Knapheden på f.eks. sukker, kaffe, chokolade, tobak og tekstiler fyldte meget og førte til stor idérigdom, selvom jeg forstod, at det sjældent kom nær de ægte varer.

Udover rationeringen er det, jeg særligt husker, at tyskerne overtog Ørum skole, hvor mine ældre søstre gik, til indkvartering. Ikke mindst at vores flotte Ford, efter i nogen tid at have været klodset op i garagen, med naboens hjælp blev skilt ad, så den øverste del af bilen blev sat oven på jumpen. Så var det jo muligt at sidde i tørvej, når det regnede.

Jeg husker særligt fra de sidste krigsår, at der ofte kom engelske flyvemaskiner hen over området. De fløj så lavt, at det hele rystede længe før og efter de passerede, og så var der ofte så mange, at det var umuligt at tælle dem. Hvor de fløj hen, ved jeg ikke, men de kom altid ude fra havet og fløj mod nord/øst.

Det var også på den tid, at flygtningene begyndte at komme. Jeg husker, at der i mange måneder var en ældre soldat, der kørte foran flokken. Jeg husker, at soldaten hed Hermann. Hver dag kørte han bagage og varer fra Bedsted til Lyngby. Hermann talte dansk, og hvis vi var

ved vejen, holdt han altid og snakkede. Han var selv landmand i Tyskland, havde en familie og på samtalerne, jeg hørte, var hans bekymring og tanker hos familien, og de farer de stod i. Jeg glemmer aldrig synet af alle de mennesker, der fortabte kom gående fra stationen i Bedsted til Svankjær – en tur på 10 km. Det var et sørgeligt syn.

Jeg husker, at jeg ofte tænkte "Bare Hitler kunne dø". Jeg havde den opfattelse, at han var årsag til alt ondt, men desværre blev "det onde i verden" ikke udryddet med ham. Jeg husker, de sidste krigsuger som meget uhyggelige og skræmmende.

Den 4. maj 1945 husker jeg meget tydeligt. Der kom en mand ind i gården på cykel om eftermiddagen. Han sagde, at vi skulle lytte til radioen om aftenen. Det gjorde hele husstanden med stor spænding og ængstelse. Før radiotransmissionen sad jeg på min mors knæ og lyttede, mens mine forældre talte om, at hvis de allierede begyndte at bombe fæstningsanlæggene langs havet, eller der blev landgang, så skulle vi løbe ud i kartoffelkælderen. Vi havde ikke som mange andre noget beskyttelsesrum.

Da freden så på forunderligvis blev forkyndt via BBC fra London om aftenen den 4. maj, var det en stor forløsning. Mine forældres reaktion, lettelsen og taknemligheden over at være skånet for krigens gru står stadig tydelig på min nethinde.

Jeg var lige begyndt at gå i Ørum skole, da krigen sluttede. Jeg kan huske, at vores lærer Bundgård hængte et kort over Europa op. Så udpegede han Estland, Letland og Litauen, samt Østpreussen og fortalte, at det var netop fra de områder, mange af flytningerne kom fra.

Lærer Bundgaard indprentede også mange gange for os, at vi aldrig måtte glemme, at mens vi med befrielsen fik vores frihed som folk og nation tilbage, så var der ingen af borgerne i de lande, der kunne nyde samme frihed. Hvor

sandt det var, oplevede jeg små 50 år senere, da jeg over flere gange som borgmester i Sydthy modtog gæster eller var gæst hos vore venskabskommuner i de baltiske lande.

Da jeg blev nogle år ældre, gik det op for mig, at Hitler var blevet valgt i Tyskland på demokratisk vis. Jeg undrede mig over, hvordan det tyske folk havde ladet sig forføre, men jeg tror, det påvirkede mig på den måde, at jeg altid siden har følt, at vi har et stort ansvar som samfundsborgere og vælgere. Vi kan ikke bare overlade ansvaret til andre. Vi har en pligt til at tage aktiv del i samfundet, at yde som forudsætning for at kunne nyde.

Mine ungdomsdrømme gik vist en tid i andre retninger end at forsætte slægtens tradition med at blive landmænd, men godt igennem konfirmationen startede jeg med at komme ud at tjene på en af nabogårdene, og så trådte jeg ind i ungdommen og voksenlivet i slægtens fodspor.

Det var en tid præget af mekanisering af landbruget og vores temmelig ukritiske tro på kunstgødning og kemikaliernes lyksaligheder. I et tilbageblik kan det forekomme som en art overmod, der tilsidesatte århundreders læring, og for en tid tippede den vigtige, men hårfine balance, der må herske mellem menneske, dyr og natur.

Jeg gjorde en længere pause fra landbruget, mens jeg aftjente min værnepligt ved militærpolitiet på Aalborg Flyvestation. Det gjorde jeg i 1956/57, mens den kolde krig gik igennem en af sine mest spændingsfyldte perioder. Dels knuste russerne jo opstanden i Ungarn i 1956, og dels satte russerne triumf på ved at sende Sputnik i kredsløb om jorden i 1957.

Jeg gjorde også en afstikker til Haslev Højskole. For mig var det et fantastisk ophold, hvor der blev skabt venskaber for livet. Mødet med højskoleånden, tankerne bag andelsbevægelsen, vores rige tradition for foreningslivet satte sig blivende spor. Og så gjorde forstander og senere biskop, Henning Christiansen, et særligt indtryk på det, man vist kalder dannelsen.

Jeg vendte tilbage til fødeegnen og landbruget, men selvom jeg ynder at fortælle om, hvor arbejdsomme vi var, så blev der også plads til

at være aktiv i KFUM, gå til ungdomsgilder og spille fodbold. Fodboldbanen var vi en flok raske unge mænd, der anlagde, og det var også de første mange år frivillige kræfter, der holdt banen og anlægget ved Habæk. Senere hen tog jeg en tårn som træner og formand både i KFUM idræt og i det civile KFUM.

I 1962 var jeg også blevet gift med Inga, som jeg fik lov at dele tilværelsen med i 35 år, indtil hun tabte mange års kamp mod kræftsygdommen, uden bitterhed og med taknemmelighed for det, hun var blevet givet.

Vi bosatte os i Bedsted, da vi købte Østergård i Hunsbjerg. Der oplevede jeg sammen med Inga og vores 4 drenge, alle de bedste træk ved landbokulturen nemlig godt naboskab, arbejdsfællesskab og venskab, men jeg må også konstatere, at udviklingen har været nådesløs.

*Niels Peter Kaastrup Hansen, byrådsmedlem
for Venstre og borgmester i Sydthy Kommune i
perioderne 1991-1994 og
1998-2001*

Hvor der for 40 år siden var 20 familier, der ernærede sig på gårdene omkring, er der i dag 3-4.

Min livsantagelse om, at vi skal bidrage og tage ansvar for de sammenhænge, vi indgår i, førte mig igennem årene ind i mange forskellige bestyrelser. Naturligvis dem, der hørte andelsbevægelsen til, men også foreningsbestyrelser, skolebestyrelse og menighedsråd. Det lå dog ikke i min opdragelse, at jeg også skulle blive aktiv i politik.

Men en mand som Poul Hartling og nogle af de samtidige landspolitikere vakte min politiske bevidsthed. Det betød, at jeg lod mig overtale til at stille op til kommunalbestyrelsesvalget i 1978. Det endte med, at jeg blev valgt og dermed medlem af kommunalbestyrelsen i Sydthy Kommune, noget jeg var uafbrudt i 24 år, heraf de 8 år som borgmester.

Da jeg blev medlem af kommunalbestyrelsen i 1978 og så den store udvikling, der var sket fra kommunalreformen i 1970, tænkte jeg, at nu behøvede vi ikke at udvide den første tid. Det kom unægtelig til at gå helt anderledes. Der kom døgndækning i ældreplejen, bygning af nye plejehjem, skoler, børnehaver, haller og fodboldbaner. I det hele taget var det en tid, hvor det offentlige hele tiden fik eller påtog sig en lind strøm af nye opgaver.

Det var altid mit udgangspunkt, når vi skulle lægge det kommunale budget, at det ikke kunne være helt galt, hvis vi kunne fastholde budgettet uændret næste år med samme udgifter og med pris og lønstigning indarbejdet.

Det kunne vi desværre aldrig, for når budgetforslagene var talt sammen, var der altid en udvidelse på 20 millioner kr. Det havde vi ikke råd til, så der måtte fjernes omkring de 10 millioner kr. Derfor blev der igen og igen talt om de evindelige nedskæringer, men hvis vi ser på de faktiske forhold, så har der hvert år været udvidelser. Når vi derfor taler om nedskæringer, er det vigtigt at tænke i forhold til hvad?

Jeg har ofte følt, at der var langt mellem det, vi kræver af det offentlige, og det, vi er villige til at yde. Måske på grund af alderen, føler jeg også nogle gange, at sammenhængskraften og fællesskabsfølelsen i vores samfund er faldende.

Jeg kan huske, at når jeg prøvede at få en diskussion om netop den udfordring, at vi gerne kræver ind, men er mere karrig med at yde og betale, så var det første spørgsmål altid, hvorfor gør du ikke lige som Peter Brixtofte. Men det forstummede da på et tidspunkt!

De første år, jeg sad i kommunalbestyrelsen, var der som beskrevet tale om stor vækst i de kommunale aktiviteter, men der var også stor byggeaktivitet. Der blev bygget omkring 75 parcelhuse om året i Sydthy, men så steg renten til 20%, og pludselig gik alt i stå. De mest markante sager, der ud over den økonomiske situation fyldte den politiske dagsorden i Sydthy i disse år, var nok kloakplanen og så problemerne som følge af hotelbyggeri ved Krik Vig. Jeg mener også i dag, at der kom de rigtige og gode løsninger på begge dele.

Første januar 1990 startede jeg min første periode som borgmester i Sydthy. Det var en stor udfordring at håndtere de udfordringer, der kom, men også en stor glæde fra den post at arbejde med at udstikke rammerne og linjerne for kommunens videre udvikling. Jeg følte mig nogle gange udfordret af mine kun 7. års skolegang, især manglen på sproglige færdigheder på tysk og engelsk oplevede jeg som en begrænsning. For netop i disse fantastiske år efter østblokkens kollaps og Berlinmurens fald i 1989 var verden for en tid mere åben, og troen på en bedre fælles fremtid på tværs af grænserne var stærk.

Det siges ofte, at der er koldt på toppen. Det er nu ikke sådan, jeg mindes det. Politik er jo en kamp om indflydelse, og nogle gange er der andre, der har alliancer, som man ikke lige er en del af. Min erfaring er nu, at der opnås mest ved at holde ord, være troværdig og søge samarbejdet.

Det påvirkede arbejdet i kommunalbestyrelsen i alle årene, at der var tilbagegang i befolkningstallet. Vi kunne være uenige om mange ting i kommunalbestyrelsen, men vi var altid enige om at gøre, hvad vi kunne, for at skaffe nye arbejdspladser. Det er da også en glæde for mig at se, den udvikling der har været med de mange fabrikker, der er etableret og vokset.

Mens halvfjerdsenerne var præget af høj øko-

Ved »Bibliotekets dag« blev Dagny Damsgaard og Herluf Andersen udnævnt til æreslånere. Borgmester Kastrup Hansen overrækker en blomstergave, ca. 1992

nomisk aktivitet, så blev firserne præget af kampen mod arbejdsløshed. I halvfemserne påvirkede de store omvæltninger ude i Europa i høj grad også Sydthy. Berlinmuren faldt sidst i 1989. Sovjetunionen gik i opløsning i 1991. Det var en udvikling, vi aldrig kunne have forestillet os, men desværre kom der også en række borgerkrige, som skabte mange flygtninge. En overgang havde vi 33 forskellige nationaliteter boende i Sydthy. Vi havde mange flygtninge boende, først i Tåbel og senere i Morup Mølle, hvor der var næsten 200 mennesker stuvet sammen. Jeg mindes et besøg på Morup Mølle Kro, hvor jeg havde en rigtig dygtig tolk med, så jeg havde lejlighed til at høre, hvad nogle få af flygtningene havde oplevet. Det var grusomme ting, der sætter store spor i resten af deres liv.

Jeg fik en særlig relation til Estland, efter jeg i august 1991 fik besøg af Rain Kadakas fra Pernu i Estland. Rain var direktør for et stort byggeselskab, og han var i Tyskland i de dage, der var et kupforsøg i Sovjetunionen. Under kupforsøget mod Gorbatsjov fik Rain et tip om, at han skulle blive i udlandet, for han var på en liste over de personer, der skulle likvideres. Heldigvis lykkedes kupforsøget ikke. Sovjet gik i opløsning, og de baltiske lande blev selvstændige igen.

Rain Kadakas inviterede mig som borgmester sammen med nogle fra erhvervslivet på besøg i en uge, og det blev besluttet i kommunalbestyrelsen, at kommunen skulle tage mod indbydelsen samt gøre gengæld.

For mig blev det en meget stor, men også chokerende oplevelse. Jeg havde aldrig forestillet mig noget så forsømt og nedslidt. Esterne hungrede i disse første år i frihed efter kontakt med vestlige lande. Danmark stod af historiske årsager højt på listen. Hovedstaden Tallinn, som egentlig betyder "danskerby", og så er det jo der, vi ifølge sagnet fik Dannebrog i 1219. Det var især landbruget her i Sydthy, der havde mere end en mellemfolkelig kontakt til esterne. Der var således en del praktikanter fra en landbrugsskole derovre.

Mange af esterne havde lidt meget, da Rusland efter 2. verdenskrig indlemmede de baltiske lande i Sovjetunionen. De startede med at sende op mod 200.000 estere til Sibirien, og et tilsvarende antal russere blev sendt til Estland.

Jeg holdt ved en lejlighed en tale og nævnte de erindringer, jeg havde fra barnsben med flygtninge fra de baltiske lande. Jeg ved ikke, om det var særlig hensynsfuldt eller godt, for mange af tilhørerne blev dybt berørt af det. En del havde selv oplevet så meget, mange havde været med deres forældre i Sibirien. En mand fortalte mig, at grunden til han sammen med sin familie var blevet sendt til Sibirien, var, at hans far var formand for idrætsforeningen. Russerne ønskede ganske enkelt at fjerne alle, der havde erfaring med bestyrelsesarbejde, så mulighederne for at organisere modstand derved blev knust.

Skæbnens ugunst eller gunst var vi også nogle, der oplevede, da jeg sammen med en delega-

tion fra Landboforeningen i 1994 var i Estland. Vi sejlede hjem med Estonia, der bare to måneder efter sank og 900 druknede.

I Sydthy havde vi jævnligt besøg af folk fra andre lande, og jeg havde ofte lejlighed til at vise dem rundt i kommunen. Det var først der, det for alvor gik op for mig, hvor særlig og smuk vores egn er. Der er så mange dejlige steder i Sydthy, og jeg tror ikke, vi lægger så meget mærke til det, når vi går i det hver dag.

I mine år i kommunalbestyrelsen og borgmesterstolen havde jeg også glæden ved at deltage i de mange markeringer af fordums bedrifter. Lad mig bare nævne nogle få: jernbanen, fyret, plantagerne Hvidbjerg Vesten Å, Rønheden og Ashøje. Det minder os om, hvad vore forfædre har udrettet. Her tænker jeg særlig på, at i den sidste del af 1800-tallet efter tabet af Sønderjylland, er det helt utroligt, hvad de fik udrettet.

Jeg glæder mig også over, hvad der kom op at stå i kommunen i de år. Jeg glæder mig over Heltborg Museum, Limfjordscenteret i Doverodde, gågaden i Hurup og det meget smukke svømmebad, bare for at nævne nogle.

Når jeg, som her på disse sider lader tankerne dvæle ved tiden som borgmester i Sydthy, så er det glæden ved det daglige arbejde med at drive

en meget stor virksomhed til glæde og gavn for borgerne, der fylder.

Jeg synes både befolkningen og kollegaerne var gode og fair over for mig i de otte år, jeg var borgmester. Jeg vil især fremhæve, at jeg var meget glad for at arbejde sammen med kommunens mange dygtige, loyale og samvittighedsfulde medarbejdere.

De offentlige ansatte står tit for skud, og her synes jeg især, at pressen i stigende omfang misbruger deres rolle som den 4. statsmagt. Der er en talemåde, der siger: "Hvis 98% lykkes, fylder det 2% i pressen, og de 2%, som ikke lykkes, fylder 98%". Pressen søger efter min opfattelse mere og mere sjældent forklaringer eller det at give et reelt billede. I højere omfang forsøges det at sætte problemerne på spidsen og øge modsætningerne. Det tror jeg ikke bidrager positivt til demokratiets fortsatte udvikling.

Det siges, at når erindringen arbejder, smuldrer sandheden, og der er måske noget om det, men det er nu sådan, jeg husker det. Der har været skuffelser undervejs, men de gode minder er så absolut i meget stort overtal.

Jeg synes, at forholdene var langt bedre i Sydthy i 2006, da kommunen blev nedlagt, end da kommunen blev etableret i 1970.

Den tidligere Heltborg Skole er ofte blevet betegnet, som "Danmarks smukkeste beliggende skole", og det var disse lokaler, som Heltborg Museum overtog